

Nr 74.

Ankom till riksdagens kansli den 19 juni 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition beräkna för budgetåret 1945/46 dels (punkt 108 i nionde huvudtiteln) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 125 000 000 kronor, dels (punkt 109) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 53 000 000 kronor, dels ock (punkt 110) till Prisclearing för fodermedel m. m. ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 27 april 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 303, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer;

dels ock till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 126 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) I: 397 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* likalydande med II: 605 av herr *Johnsson i Kastanjegården m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 303 måtte besluta föreslå Kungl. Maj:t att garantipriserna på matpotatis och fabriks- och foderpotatis inom samtliga prisområden höjas med 1 krona per deciton;

2) I: 398 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* likalydande med II: 612 av herr *Skoglund i Doverstorp m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta att uttala sig för en sådan utformning av de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område, som angivits i motionerna;

3) I: 399 av herr *Alfred Andersson* likalydande med II: 610 av herr *Svensson i Ljungskile*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl.

Maj:ts proposition nr 303 måtte uttala sig för att lantsmörsbidraget höjes med 20 öre till 50 respektive 75 öre per kilogram samt att anslaget för detta ändamål höjes i erforderlig grad;

4) I: 400 av herr *Alfred Andersson* likalydande med II: 611 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 303 måtte uttala sig för att producentpriset på ägg under nästa regleringsår sättes 10 öre högre per kilogram än Kungl. Maj:t föreslagit samt att de synpunkter, som i övrigt anförts i dessa motioner, måtte beaktas.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 22 mars 1945 framlagt förslag angående prissättningen å jordbrukets produkter. Vid livsmedelskommissionens skrivelse fanns fogat utlåtande i ärendet från statens priskontrollnämnd. Livsmedelskommissionen har vidare med skrivelse den 28 mars 1945 överlämnat till kommissionen inkomna särskilda yttranden i ärendet av vissa ledamöter av kommissionens råd. I anledning av livsmedelskommissionens framställning har Kungl. Maj:t meddelat beslut i prisfrågan den 6 april 1945.

I skrivelser den 10 april 1945 och den 26 i samma månad har statens livsmedelskommission därefter framlagt förslag om prisreglerande åtgärder i övrigt på jordbrukets område.

I *propositionen* ha lämnats *dels* en översikt över hittills vidtagna åtgärder (s. 2—16), *dels* vissa statistiska översikter (s. 16—35), *dels* redogörelse rörande priser på jordbrukets produkter under regleringsåret 1945/46 m. m. (s. 35—63), *dels* redogörelse för livsmedelskommissionens förslag till övriga regleringsåtgärder för regleringsåret 1945/46 (s. 63—83), *dels* redogörelse för livsmedelskommissionens skrivelse den 26 april 1945 (s. 83), *dels ock* redogörelse för förslag till särskilda åtgärder till stöd för jordbruket i Norrland m. m. (s. 83—88). Utskottet tillåter sig att i berörda delar hänvisa till propositionen.

Departementschefen.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

»Även om det allmänna försörjningsläget jämväl under år 1944 undergått vissa förbättringar, har en tendens till åtstramning av detsamma sedan slutet av nämnda år ånyo gjort sig gällande. Som statens livsmedelskommission framhållit kunna — bland annat på grund av den relativt svaga spannmålsskörden förra året samt till följd av att icke obetydliga kvantiteter livsmedel lämnats eller ställts i utsikt för att lindra livsmedelsbristen i vissa av våra nordiska grannländer — de för vår egen försörjning disponibla

lagren av vissa livsmedel beräknas komma att vid utgången av nu löpande regleringsår avsevärt understiga lagren vid regleringsårets början. Med hänsyn härtill och då utvecklingen av det försörjningspolitiska läget i allmänhet är synnerligen oviss torde nu gällande regleringsåtgärder böra bibehållas i stort sett oförändrade även under nästa regleringsår. Därest emellertid utrikeshandeln kommer i gång snabbare än nu kan förutses och på grund härav eller av andra omständigheter förbättring av vårt eller grannländernas försörjningsläge inträder, böra givetvis de möjligheter till lättnader i regleringsbestämmelserna som må finnas genomförbara utnyttjas.

Liksom föregående år har Kungl Maj:t även i år innan sätten verkställts meddelat beslut rörande prissättningen på vissa av jordbrukets produkter. Såsom grundval för beslutet ligger en genom 1942 års jordbrukskommitté och livsmedelskommissionen granskad kalkyl angående jordbrukets inkomster och kostnader under regleringsåret 1945/46. Rörande resultatet av kalkylen ha, som den föregående framställningen närmare utvisar, delade meningar förelegat inom jordbrukskommittén och livsmedelskommissionens råd. Prisbeslutet innebär, att de nu rådande priserna för jordbrukets produkter beräknats skola bibehållas i stort sett oförändrade. Frågan om priserna, såsom tidigare skett, framdeles skola justeras bör liksom föregående produktionsår bliva beroende av på vad sätt produktions- och kostnadsbetingelserna utveckla sig. För att tjäna som grund för en omprövning av priserna torde i augusti böra upprättas en ny kalkyl beträffande jordbrukets beräknade inkomster och kostnader under produktionsåret 1945/46. Huruvida priserna i samband med nu nämnda omprövning böra bindas för återstoden av produktionsåret eller ej, bör bliva beroende på, med vilken grad av säkerhet man då anser sig kunna bedöma skördens storlek. Anses priserna då ej kunna bindas, bör omräkning av kalkylen ske vid tidpunkt, som bestämmes i samband med prövning av augustikalkylen. De synpunkter, som framförts av Riksförbundet landsbygdens folk böra i samband med upprättandet av en ny kalkyl beträffande inkomst- och kostnadsutvecklingen upptagas till övervägande. Även de synpunkter herr Sträng anført i sin reservation inom livsmedelskommissionens råd synas härvid böra ytterligare övervägas.

Beträffande avvägningen av priserna för de olika produkterna får jag hänvisa till den föregående framställningen.

I anslutning till vad som gällt under den tid, som förflutit sedan krigsutbrottet, förordar jag även nu, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att handha jordbruksregleringen samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. Skulle härvid finnas påkallat att företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter jag emellertid att riksdagen höres. Med hänsyn till att den förut berörda inkomst- och kostnads-kalkylen avser tiden från och med den 1 september 1945 till och med den 31 augusti 1946 torde på sätt livsmedelskommissionen föreslagit Kungl. Maj:ts nyssnämnda befogenheter böra gälla till och med sistnämnda dag. Jag vill härvid erinra, att de grundläggande av riksdagen antagna regleringsförfattningarna gälla tills vidare. Övriga av riksdagen lämnade bemyndiganden,

vilkas giltighet utgår med innevarande regleringsår, torde liksom hittills, där ej annat särskilt anges, böra förlängas för ytterligare ett år.

Efter denna redogörelse för min allmänna inställning till de föreliggande regleringsspörsmålen torde jag få övergå till att angiva de grunder, som i fortsättningen böra tillämpas beträffande jordbruksregleringen. I fråga om de åtgärder, som i prisrabatterande syfte kunna finnas påkallade, framlägger chefen för folkhushållningsdepartementet denna dag förslag för Kungl. Maj:t.

Mjolk- och matfetsregleringen.

De statliga regleringarna beträffande matfett, mjölk och ost m. m. torde, på sätt livsmedelskommissionen ansett, tills vidare böra bibehållas i stort sett oförändrade. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till utvecklingen av försörjningsläget besluta om deras fortsatta bestånd eller om eventuella ändringar i desamma. Livsmedelskommissionen har framhållit, att vid en gynnsam utveckling av försörjningsläget en höjning av fetthalten i den standardiserade mjölken samt en ytterligare höjning av ostens fetthalt kunde tänkas komma i fråga. Skulle åter försörjningsläget skärpas, torde i första hand ett återinförande av ransoneringen beträffande tunn grädde böra övervägas.

I anslutning till vad livsmedelskommissionen föreslagit torde Kungl. Maj:t allttjämt böra äga bemyndigande att uttaga tilläggsaccis å sådana varor, som avses i förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, med högst 1 krona 50 öre per kilogram av varans nettovikt.

Såsom livsmedelskommissionen föreslagit torde mjölkpristillägg böra utgå efter oförändrade grunder. Kostnaderna härför ha för budgetåret 1945/46 av livsmedelskommissionen beräknats komma att uppgå till 54 300 000 kronor. Dessa beräkningar föranleda ingen erinran från min sida.

Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde livsmedelskommissionen böra givas befogenhet att vidtaga mindre justeringar i den eljest för mjölkpristilläggen gällande områdesindelningen.

Liksom hittills torde även under nästa regleringsår böra utgå *dels* s. k. merfraktbidrag, *dels* s. k. regleringskostnadstillägg till vissa mjölkorganisationer i Stockholm och Göteborg, *dels* viss ersättning för behandling av konsumtionsmjölk vid några mejerier, som leverera mjölk till Stockholm, *dels ock* bidrag till uppehållande av mejeriernas körinjer inom de områden, där transportkostnaderna för kilogram mjölk äro särskilt höga. Ytterligare böra liksom för närvarande beräknas medel för bidrag till mejeriorganisationerna å vissa orter såsom ersättning för utebliven prishöjning på konsumtionsmjölk. Med hänsyn till svårigheterna att bedöma medelsbehovet för de olika ändamålen torde bidragen, på sätt skett under de senaste budgetåren, böra sammanföras till ett anslagsbelopp. Detta anslagsbelopp torde såsom livsmedelskommissionen föreslagit böra beräknas till 8 500 000 kronor. Kungl. Maj:t

synes böra äga möjligheter att disponera ifrågavarande anslag även för tillgodoseende av annat ändamål än förut berörts, som är av särskild betydelse för mjölkförsäljningens ordnande under rådande kristid. Motsvarande befo-genhet tillkommer för närvarande Kungl. Maj:t.

Visserligen kunde det vara önskvärt att vidtaga någon höjning av priset å lantsmör men såsom framgår av vad livsmedelskommissionen anfört torde det möta stora regleringstekniska svårigheter att vidtaga en sådan höjning. Nu gällande pristillägg för lantsmör synes därför böra bibehållas även under nästa regleringsår. Kostnaderna för dessa pristillägg och för omhändertagandet av lantsmör böra i enlighet med livsmedelskommissionens beräkning upp-tagas till 500 000 kronor.

Den av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 61 över propositionen rörande prisregleringsåtgärderna för löpande regleringsår berörda frågan om ersättning för mottagning och behandling av s. k. supplementärmjolk vid vissa mejerier är för närvarande föremål för överväganden inom livsmedelskommissionen, som i denna fråga låtit verkställa en omfattande utredning.

Livsmedelskommissionen har föreslagit, att arealgränsen för erhållande av producentbidrag skulle sänkas från 25 till 15 hektar. Det belopp som härigenom skulle inbesparas — beräknat till 5 000 000 kronor — skulle enligt kommissionens förslag i mån av behov få användas för att utbetala lokala differentieringsbidrag för mjölk utöver ett i första hand för sådant ändamål beräknat anslag å 4 000 000 kronor.

Med hänsyn till önskvärheten av att mjölkproduktionen under rådande förhållanden upprätthålles på en så hög nivå som möjligt måste enligt min mening varje sänkning av producentbidraget, även om denna endast drabbar en viss grupp jordägare och blir av mindre omfattning, för närvarande möta betänkligheter. Jag vill också erinra därom att riksdagen så sent som förra året fastställde de nu tillämpade grunderna för producentbidragets beräkning. Det måste uppenbarligen vara otillfredsställande för de jordbrukare som åtnjuta dessa bidrag att bestämmelserna angående bidragen alltför ofta ändras. Med hänsyn till dessa förhållanden är jag icke för närvarande beredd att tillstyrka livsmedelskommissionens förslag. Arealgränsen för erhållande av producentbidrag torde därför även under nästa regleringsår böra bibehållas oförändrad vid 25 hektar. Kostnaderna för producentbidraget torde, därest bestämmelserna därom bibehållas oförändrade, uppgå till 53 500 000 kronor.

Enligt livsmedelskommissionens förslag skulle, därest en sänkning av arealgränsen för producentbidrag icke genomföres, för lokala differentieringsbidrag under nästa regleringsår endast stå till förfogande ett belopp av 4 000 000 kronor. Enligt mitt förmenande bör med hänsyn till erfarenheten från innevarande regleringsår för detta ändamål icke beräknas ett lägre belopp än 6 000 000 kronor. I anslutning till vad som skett under innevarande regleringsår bör fastställandet av grunderna för utbetalningen av dessa bidrag, vilka böra utgå i mån av behov, anstå till hösten, då större möjligheter föreligga att överblicka mjölkproduktionen och produktionsförhållandena inom de olika landsdelarna.

Reglering av andra animaliska produkter än mejeriprodukter.

I likhet med livsmedelskommissionen anser jag, att regleringssystemet beträffande köttvaror bör bibehållas i huvudsak oförändrat under nästa regleringsår. Enligt Kungl. Maj:ts beslut i prisfrågan skall den genomsnittliga prisnivån i huvudsak bli oförändrad under nästa regleringsår därest anledning till jämkning ej skulle föreligga enligt de allmänna principer som fastställts av Kungl. Maj:t. Såsom livsmedelskommissionen påpekat var det ett önskemål redan förra året att priserna skulle kunna varieras så att man kunde stimulera tillförseln av kött under sommaren utan att dock genomsnittspriset för hela året rubbades.

Beträffande fårskötseln synes — med hänsyn till den ställning ylleindustrin tagit till frågan om avsättning av den svenska ullen till skäliga priser — anledning föreligga för statsmakterna att överväga sådana åtgärder att avsättning av den inhemska ullproduktionen på rimliga villkor säkerställs. Jag torde senare få anmäla ifrågavarande spörsmål för Kungl. Maj:t.

Beträffande äggregleringen torde överväganden om ändringar i densamma böra bli beroende av produktionsutvecklingen.

Potatisregleringen.

Under innevarande regleringsår ha till följd av den svaga potatisskörden de statliga ingripandena för reglering av förbrukningen av potatis för vissa ändamål väsentligen utvidgats. Därest potatisskörden innevarande år blir av normal storlek, torde det emellertid bli möjligt att slopa eller väsentligt inskränka omfattningen av nu gällande reglering av förbrukningen av potatis för vissa ändamål.

Jag torde få erinra därom, att Kungl. Maj:t den 22 september 1944 bemyndigat statens livsmedelskommission att med Sveriges stärkelseproducenters förening u. p. a. träffa överenskommelse rörande föreningens inköp och försäljning av potatisstärkelse under tiden 1 oktober 1944—30 september 1945 i huvudsaklig överensstämmelse med upprättat förslag till avtal. Sådant avtal har ingåtts mellan kommissionen och föreningen. Kungl. Maj:t har emellertid vid sitt bemyndigande gjort förbehåll om att den i avtalets 7 § av kommissionen gjorda utfästelsen vinner riksdagens godkännande. Avtalet innebär, att föreningen inköper den mängd potatisstärkelse, som framställs enligt meddelade tillverkningslicenser å högst 300 000 deciton, med undantag för vad som må användas till husbehov för tillverkaren och dennes potatisleverantörer. Enligt 7 § i avtalet åtager sig kommissionen under försättning av statsmakternas godkännande och om avtalet icke skulle komma att förnyas för tillverkningsåret 1945/46 att vidtaga eller föranstalta om åtgärder från statens sida, vilka bereda föreningen möjlighet att erhålla dels minst 58 kronor per deciton för den 1 oktober 1945 inneliggande lager av extra prima, prima och ej fullt prima potatismjöl, dock med avdrag av 30 000 deciton, dels ock ersättning för ränte- och lagringskostnader enligt i avtalet angivna grunder i avseende å inneliggande lager av extra prima,

prima och ej fullt prima potatismjöl, utom 30 000 deciton, under tre månader, räknade från och med den 1 oktober 1945. De enligt 7 § av kommissionen gjorda åtagandena torde nu böra underställas riksdagen.

Brödsädsregleringen.

Inom Svenska spannmålsaktiebolaget har liksom föregående år till övervägande upptagits frågan om ändring av det nuvarande regleringssystemet beträffande brödsäd. Enligt bolagets uppfattning vore nämligen ett inlösningsförfarande den ur regleringssynpunkt mest tilltalande formen för stödjande av brödsädsmarknaden. Med hänsyn till den nuvarande situationen i fråga om tillgångarna på brödsäd och statsmakternas ställning till prisortsfrågan har bolaget dock ansett sig böra förorda att för närvarande någon förändring i det under innevarande regleringsår tillämpade systemet med fasta successivt stigande priser icke skedde. I likhet med bolaget har livsmedelskommissionen funnit sig böra räkna med det nuvarande regleringssystemets bibehållande. Även jag kan i stort sett ansluta mig till denna uppfattning. Ett definitivt ställningstagande i valet mellan de två systemen torde emellertid såsom kommissionen uttalat kunna anstå till hösten.

Av den föregående redogörelsen framgår att vissa jämkningar i prisskalan för spannmål ävensom beträffande handelsmarginaler, fraktbidrag och särskilda ersättningar till handeln synas böra övervägas. Slutlig ståndpunkt i dessa frågor torde dock böra tagas först i höst i samband med utfärdandet av regleringsbestämmelserna.

Fodermedelsregleringen.

Såsom livsmedelskommissionen framhållit blev 1944 års skörd av fodersäd en av de svagaste under kriget. I likhet med Svenska spannmålsaktiebolaget och livsmedelskommissionen finner icke heller jag för närvarande anledning föreslå vidtagande av ändringar i reglerna för handeln med fodersäd. Gällande föreskrifter rörande handeln med utsädesspannmål torde dock såsom livsmedelskommissionen uttalat böra bli föremål för närmare omprövning.

Beträffande de regleringsanordningar, som för närvarande tillämpas med avseende å olika slag av kraftfodermedel, torde det saknas anledning att genomföra några principiella förändringar. Tilldelningen av kraftfoder blir i sista hand beroende på de disponibla kvantiteterna.

Därest stråfoderskörden under år 1945 ej blir av svag beskaffenhet, synes någon skärpning i regleringshänseende ej behöva vidtagas under regleringsåret 1945/46.

Kostnaderna för Svenska spannmålsaktiebolaget.

Såsom framgår av livsmedelskommissionens förut omförmälda skrivelse den 26 april 1945 torde för nästa regleringsår några medel icke behöva äskas för ifrågavarande ändamål.

Konstgödselregleringen.

Någon ändring i gällande bestämmelser angående konstgödselregleringen torde icke böra ifrågakomma. Såvitt nu kan bedömas, torde något tillskott till clearingkassan för konstgödselmedel för nästa budgetår liksom för innevarande år icke bliva erforderligt.

Förslag till särskilda åtgärder till stöd för jordbruket i Norrland m. m.

Under de senaste budgetåren ha vissa belopp ställts till förfogande för produktionsbefrämjande åtgärder på jordbrukets område i Norrland samt de delar av Kopparbergs och Värmlands län, där jordbrukets ställning är i stort sett likartad med den i Norrland. För ett vart av de fem senaste budgetåren medgavs, att ett belopp av 900 000 kronor finge för berörda syfte utgå av anslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att även för nästa budgetår bör från nämnda anslag få disponeras samma belopp.

Från de medel som avsetts för produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland ha under de senaste tre budgetåren anvisats vissa belopp till den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna studiegårdsverksamheten i Norrland. Även för nästa budgetår synas medel för detta ändamål böra ställas till förfogande.

Till bestridande av lantbruksstyrelsens kostnader under budgetåret 1945/46 för inspektion över klassificering av kött m. m. synes från medel som ställas till livsmedelskommissionens förfogande för prisreglerande åtgärder böra få disponeras ett belopp av 19 400 kronor.

För vissa arbeten avseende bekämpande av ogräs ha under de senaste fyra budgetåren olika belopp utanordnats från de medel som av livsmedelskommissionen avsetts till diverse kostnader. För fortsättande av dessa arbeten ha ytterligare medel begärts även för nästa budgetår. Ett oförändrat belopp av 16 800 kronor torde av de till diverse utgifter avsedda medlen böra få användas för ifrågavarande ändamål. Härutöver synes av samma medel ett belopp av 15 000 kronor böra ställas till lantbrukshögskolans förfogande för forskning rörande natriumkloratets användbarhet som ogräsbekämpningsmedel. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera meddela närmare föreskrifter om medlens disposition.

Från de medel som av livsmedelskommissionen avsetts till diverse kostnader torde, i enlighet med vad styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt förordat, ett belopp av 36 000 kronor ställas till förfogande för anstalten för bestridande av kostnaderna för fortsatt genomförande av förenklad kontroll av utsädespotatis. Jämlikt livsmedelskommissionens förslag torde av dessa medel tillika ett belopp av 70 000 kronor på sätt tidigare skett få användas för möjliggörande av försäljning till nedsatt pris av 200 ogrässprutor, lämpade jämväl för besprutning mot potatisbladmögel och mot skadeinsekter på oljeväxter.

Hinder torde icke heller böra möta att av sistnämnda medel gälda jämväl kostnaderna för dels vissa undersökningar vid lantbrukshögskolans husdjursförsöksanstalt över olika fosforhaltiga mineralfoders lämplighet och värde för nötkreatur med ett belopp av 16 000 kronor, dels ock undersökningar över arbetsförhållandena inom köksväxtodling, fruktodling, blomsterodling och fröodling vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut med ett belopp av 11 800 kronor.

Anslagsäskanden m. m.

Kostnaderna för genomförande av de av mig förut förordade förslagen uppgå i anslutning till de av kommissionen gjorda kostnadsberäkningarna till sammanlagt i runt tal 126 000 000 kronor. Av denna summa belöpa 59 500 000 kronor på producentbidrag och lokala differentieringsbidrag för mjölk, 54 300 000 kronor på mjölkpristillägg, 8 500 000 kronor på särskilda mjölkbidrag såsom merfraktbidrag m. m., 500 000 kronor på pristillägg för lantsmör samt 3 000 000 kronor på diverse kostnader. Sistnämnda belopp är enligt vad livsmedelskommissionen upplyst i första hand avsett att användas för ersättning till Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. för handhavandet av vissa med mjölk- och matfettsregleringen sammanhängande uppgifter. Nu ifrågavarande post torde även få anlitas för bestridande av kostnaderna för 1942 års jordbrukskommitté ävensom för täckande av de utgifter, som föranledas av förslaget till särskilda åtgärder till stöd för jordbruket i Norrland m. m. Beträffande de medel som erfordras till förmalningsersättning, av kommissionen beräknade till 40 000 000 kronor, kommer chefen för folkhushållningsdepartementet att framlägga förslag. För budgetåret 1945/46 torde i enlighet med vad sålunda anförts böra anvisas till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 126 000 000 kronor.

Vissa bestämmelser på ifrågavarande område, vilkas giltighet utlöper under nästkommande regleringsår, torde Kungl. Maj:t äga att på administrativ väg giva fortsatt tillämpning. Sedan riksdagen fattat ståndpunkt till nu framlagda förslag, torde jag ånyo få upptaga frågan härom för Kungl. Maj:ts övervägande.»

Utskottets utlåtande.

Vid planeringen av jordbruksregleringen för regleringsåret 1945/46 har icke räknats med några förbättringar i försörjningsläget i förhållande till innevarande år. Den relativt svaga spannmålsskörden år 1944 samt den omständigheten, att betydande kvantiteter livsmedel exporterats eller utlovats för att lindra livsmedelsbristen i vissa av grannländerna, har medfört, att de för Sveriges egen försörjning disponibla lagren av åtskilliga slag av livsmedel beräknats komma att vid utgången av nu löpande regleringsår avsevärt understiga lagren vid regleringsårets början. Enligt utskottets mening

är det i hög grad önskvärt, att Sverige även under nästa regleringsår skall kunna bispringa grannländerna med livsmedel. Med hänsyn härtill och då utvecklingen av det försörjningspolitiska läget i allmänhet är synnerligen oviss anser utskottet, i likhet med departementschefen och statens livsmedelskommission, att nu gällande regleringsåtgärder böra bibehållas i stort sett oförändrade även under nästa regleringsår. Givet är emellertid att, där est förbättring av vårt eller grannländernas försörjningsläge inträder, de möjligheter till lättnader i regleringsbestämmelserna som må finnas genomförbara också böra utnyttjas.

Liksom närmast föregående två år har Kungl. Maj:t jämväl i år före vår-säddens början meddelat beslut rörande prissättningen på vissa av jordbrukets produkter. Prisbeslutet innebär, att de nu rådande priserna för jordbrukets produkter beräknats skola bibehållas i stort sett oförändrade. I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut skola emellertid priset å ärter höjas med tre öre för kilogram och priset å fabrikspotatis vid försäljning till tillverkare av potatisstärkelse eller brännvin med ett öre för hektoliter och stärkelseprocent. Å andra sidan skall priset å ägg sänkas med tio öre för kilogram.

Enligt vad departementschefen uttalat bör frågan om priserna, såsom tidigare skett, framdeles skola justeras liksom föregående produktionsår bliva beroende av på vad sätt produktions- och kostnadsbetingelserna utveckla sig. För att tjäna som grund för en omprövning av priserna skall i augusti upprättas en ny kalkyl beträffande jordbrukets beräknade inkomster och kostnader under produktionsåret 1945/46. Huruvida priserna i samband med nu nämnda omprövning skulle bindas för återstoden av produktionsåret eller ej, borde enligt departementschefens mening bliva beroende på med vilken grad av säkerhet man då ansåge sig kunna bedöma skördens storlek. Ansåges priserna då ej kunna bindas, borde omräkning av kalkylen ske vid tidpunkt, som bestämdes i samband med prövning av augustikalkylen. Departementschefen har vidare förklarat, att i samband med upprättande av en ny kalkyl vissa synpunkter som framförts av Riksförbundet landsbygdens folk i en den 6 april 1945 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse skulle upptagas till övervägande. Enligt vad förbundet bland annat yttrat måste man, när inkomsterna stega inom industriarbetargruppen, också medgiva en kompenserande stegring av arbetsersättningen inom jordbruket. Denna stegring borde vara minst lika stor som den genomsnittliga timlönestegringen i öre räknat inom industriarbetargruppen. Även de synpunkter som vid ärendets behandling inom livsmedelskommissionens råd framförts i en av herr Sträng avgiven reservation syntes enligt departementschefens mening vid upprättande av en ny kalkyl böra ytterligare övervägas. I denna reservation har framhållits, att ett inkomstöverskott, som enligt herr Strängs mening föreläge vid beräkningarna rörande jordbrukets inkomster och kostnader för produktionsåret 1945/46, i nuvarande läge icke borde resultera i prissänkningar utan i stället stå till förfogande för mötande av den lönekomensation, som bleve erforderlig i händelse Kungl. Maj:ts förslag till ny lantarbets-tidslag vunne riksdagens bifall.

I de likalydande motionerna I: 398 och II: 612 har bland annat framhållits önskvärdheten av att den genom nya löneavtal för stora grupper industriarbetare uppkomna förstoringen av löneklyftan mellan den i jordbruket sysselsatta arbetskraften och motsvarande arbetskraft inom andra yrken icke skulle bestå. En ytterligare löneförbättring till den i jordbruket sysselsatta arbetskraften, däri inbegripna jordbrukarna själva och deras familjemedlemmar, borde därför enligt vad som uttalats i motionerna icke skjutas till en oviss framtid. De möjligheter som funnes till beaktande av detta önskemål borde tillvaratagas vid jordbruksprisregleringens bestämmande. Motionärerna ha förutsatt, att den s. k. 4-procentregeln skulle bibehållas, innebärande bland annat att jordbruket som kompensation mot förlustrisker finge tillgodogöra sig upp till 4 procent höjning av den för jordbruket i dess helhet beräknade inkomstsumman. I lyckligt fall kunde jordbruket, enligt vad motionärerna vidare framhållit, därmed erhålla kompensation för motsvarande högre arbetskostnader. Motionärerna anse det emellertid välbefogat, att ett eventuellt överskott även därutöver finge, liksom skedde förra året, användas till förbättring av den i jordbruket arbetande befolkningens arbetsinkomster och ej till prissänkning å jordbrukets produkter.

Som utskottet vid behandlingen av de prisreglerande åtgärderna å jordbrukets område föregående år framhöll, måste en jämställdhet i lönehänsende mellan jordbruksarbetarna och andra grovarbetare å landsbygden eftersträvas. Den höjning av jordbruksarbetarnas levnadsstandard, som åstadkommits genom föregående års riksdagsbeslut i prisregleringsfrågan, har emellertid icke medfört önskvärd jämställdhet. En ytterligare förbättring av reallönen för jordbruksarbetarna synes utskottet därför önskvärd. Vid ett gynnsamt skördeutfall i höst torde en sådan förbättring, såsom torde följa av Kungl. Maj:ts beslut i prisfrågan, kunna åstadkommas därigenom att prissänkning å jordbrukets produkter undvikes. Vid ett mindre gynnsamt skördeutfall skulle en höjning av arbetarlönerna kunna genomföras, därest prisläget beträffande jordbrukets förnödenheter undergår en sänkning. Utskottet förutsätter, med understrykande jämväl av vad departementschefen uttalat i frågan, att de framkomna önskemålen rörande arbetsinkomsterna för den jordbruksidkande befolkningen i möjligaste mån beaktas vid den omprövning av jordbrukspriserna, som torde komma att äga rum sedan skördeutfallet närmare kan överblickas. Om ett överskott i jordbrukets inkomstkalkyl, på sätt utskottet förutsatt, balanseras genom höjda arbetslöner samt genom att den jordbruksidkande befolkningen i kalkylen tillgodoräknas en i motsvarande grad höjd arbetsinkomst, så innebär emellertid detta icke att inkomstöverskottet i sin helhet kommer att jämnt fördelas såsom höjd »arbetslön» åt den i jordbruket sysselsatta arbetskraften. Då det rationaliserade större jordbruket försäljer en betydligt större produktmängd per arbetare än vad det svenska jordbruket i genomsnitt taget kan göra, måste en prishöjning eller en utebliven prissänkning för dessa jordbruk medföra icke blott att den ökade arbetskostnaden täckes utan även att en ökad företagsvinst uppstår. Det mindre jordbruket återigen, som icke torde kunna

saluföra så stora produktmängder som det svenska jordbruket i genomsnitt, kan ej tillgodogöra sig hela den höjning av arbetsinkomsten, som beräknas i kalkylen över jordbrukets utgifter. En i möjligast mån jämn höjning av den jordbruksidkande befolkningens arbetsinkomst förutsätter därför, enligt utskottets mening, att detta förhållande beaktas.

Med det anförda har utskottet angivit sin ståndpunkt till yrkandena i nämnda motioner.

Utskottet vill för sin del i likhet med departementschefen förorda, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att alltjämt handha jordbruksregleringen samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. Skulle härvid finnas påkallat att vidtaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter utskottet emellertid, att riksdagen höres. Kungl. Maj:ts angivna befogenheter torde böra gälla till och med den 31 augusti 1946.

Utskottet ingår härefter på de särskilda regleringsåtgärderna och de i anslutning därtill väckta motionerna.

I fråga om *mjolk- och matfettsregleringen* har i propositionen föreslagits, att de statliga regleringarna skola tills vidare bibehållas i stort sett oförändrade. Vad departementschefen sålunda uttalat biträdades av utskottet.

Departementschefens förslag i fråga om bemyndigande för Kungl. Maj:t att uttaga tilläggsaccis å sådana varor, som avses i förordningen om accis å margarin och vissa andra fettvaror, samt beträffande mjölkpristillägg biträdades av utskottet. För mjölkpristillägg böra alltså upptagas 54 300 000 kronor. Vidare böra i enlighet med departementschefens förslag för särskilda mjölkbidrag m. m. beräknas 8 500 000 kronor. Från sistnämnda medel torde böra utgå *dels* s. k. merfraktbidrag, *dels* s. k. regleringskostnadstillägg till vissa mjölkorganisationer i Stockholm och Göteborg, *dels* viss ersättning för behandling av konsumtionsmjölk vid några mejerier, som leverera mjölk till Stockholm, *dels* ock bidrag till uppehållande av mejeriernas körlinjer inom de områden, där transportkostnaderna för kilogram mjölk äro särskilt höga. Ytterligare äro dessa medel avsedda för bidrag till mejeriorganisationerna å vissa orter såsom ersättning för utebliven prishöjning. Enligt vad utskottet inhämtat har livsmedelskommissionen numera efter en omfattande utredning fattat ståndpunkt till frågan om ersättning för mottagning och behandling av s. k. supplementärmjölk vid vissa mejerier. Kommissionens beslut härutinnan innebär, att ersättning hädanefter skall utgå efter en fallande skala med lägre ersättning för de mejerier som mottaga större kvantiteter dylik mjölk än sådana mejerier som mottaga mindre kvantiteter.

Föregående år förklarade utskottet, i anslutning till en då i ämnet väckt motion, att utskottet förutsatte, att den höjning skulle vidtagas av priset å lantsmör klass I och II, som med hänsyn till avsättningsförhållandena visade sig möjlig. Enligt vad departementschefen uttalat kunde det visserligen vara önskvärt att vidtaga någon höjning av priset å lantsmör. Stora regleringstekniska svårigheter mötte emellertid att vidtaga en sådan höjning. Nu gällande pristillägg för lantsmör syntes därför enligt departementschefens mening böra bibehållas även under nästa regleringsår.

I de likalydande motionerna I: 399 och II: 610 har yrkats, att riksdagen skulle uttala sig för att lantsmörbidraget höjdes med 20 öre till 50 respektive 75 öre per kilogram samt att anslaget för detta ändamål höjdes i erforderlig grad.

De mjölkproducenter, som på grund av avlägsen bosättning i förhållande till mejeri äro hänvisade att avsätta sin mjölk genom att framställa s. k. lantsmör, äro med nuvarande utformning av prisbestämmelserna missgynnade i förhållande till andra producenter. Starka billighetsskäl torde därför enligt utskottets uppfattning tala för en höjning av priset å lantsmör. Mot genomförandet av en sådan höjning har från livsmedelskommissionens sida i huvudsak framförts att man i sådant fall kunde befara missbruk av bestämmelserna genom att mejerismör utbjödes som lantsmör. De farhågor som sålunda framförts synas utskottet emellertid vara i viss mån överdrivna, åtminstone så länge ransoneringen å matfett upprätthålles. Utskottet anser sig därför, i anslutning till yrkandet i sistnämnda motioner, böra föreslå att nu utgående pristillägg för lantsmör, åtminstone så länge ransoneringen å matfett bibehålles, höjes med 20 öre för kilogram. Därest en sådan höjning genomföres, torde kostnaderna för dessa pristillägg och för omhändertagandet av lantsmör komma att stiga med i runt tal 200 000 kronor utöver vad som beräknats i propositionen eller till 700 000 kronor.

I likhet med departementschefen anser utskottet att bestämmelserna om producentbidrag böra bibehållas oförändrade under nästa regleringsår. För dessa bidrag böra beräknas ett belopp av 53 500 000 kronor.

Jämväl vad departementschefen förordat rörande lokala differentieringsbidrag biträdades av utskottet. För detta ändamål torde alltså böra upptagas ett belopp av 6 000 000 kronor.

I fråga om *regleringen av andra animaliska produkter än mejeriprodukter* har Kungl. Maj:t förordat, att regleringssystemet beträffande köttvaror bibehålles i huvudsak oförändrat under nästa regleringsår. Vad departementschefen härutinnan uttalat föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Beträffande äggregleringen har i de likalydande motionerna I: 400 och II: 611 hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att producentpriset på ägg under nästa regleringsår sättes 10 öre högre per kilogram än Kungl. Maj:t föreslagit. I likhet med motionärerna anser sig utskottet böra framhålla, att en sänkning av äggpriset i stor utsträckning går ut över det mindre jordbruket. På grund härav synes det utskottet önskvärt att en sådan pris-sänkning undvikas under nästa regleringsår. Därest en minskning i äggproduktionen med hänsyn till fodertillgången skulle visa sig erforderlig, torde, i anslutning till vad utskottet sålunda uttalat, i första hand böra eftersträvas att åstadkomma denna minskning genom reglering av fodertilldelningen och ej genom sänkning av äggpriset.

Vad som i propositionen föreslagits i fråga om *potatisregleringen* tillstyrkes av utskottet. Riksdagen synes böra godkänna den i 7 § i ett mellan livsmedelskommissionen och Sveriges stärkelseproducenters förening u. p. a. upp-

rättat avtal avsende inköp och försäljning av potatisstärkelse under innevarande tillverkningsår av kommissionen gjorda utfästelsen. Enligt denna utfästelse åtager sig kommissionen under förutsättning av statsmakternas godkännande och om avtalet icke skulle komma att förnyas för tillverkningsåret 1945/46 att vidtaga eller föranstalta om åtgärder från statens sida, vilka bereda förningen möjlighet att erhålla dels minst 58 kronor per deciton för den 1 oktober 1945 inneliggande lager av extra prima, prima och ej fullt prima potatismjöl, dock med avdrag av 30 000 deciton, dels ock ersättning för ränte- och lagringskostnaden enligt i avtalet angivna grunder i avseende å inneliggande lager av extra prima, prima och ej fullt prima potatismjöl, utom 30 000 deciton, under tre månader, räknade från och med den 1 oktober 1945.

I de likalydande motionerna I: 397 och II: 605 har hemställts, att riksdagen måtte föreslå Kungl. Maj:t att garantipriserna på matpotatis samt fabriks- och foderpotatis inom samtliga prisområden måtte höjas med en krona per deciton. Som skäl för en sådan höjning har bland annat anförts, att det i nuvarande försörjningssituation vore av allra största betydelse att den potatisskörd som i höst komme att inbärgas bleve så stor som möjligt. En ökning av garantipriserna skulle jämlikt motionärernas uppfattning vara ägnad att stimulera till ett bättre tillvaratagande och en bättre lagring av den skördade potatisen, än de nu fastställda priserna inbjöde till.

Enligt utskottets uppfattning torde en höjning av garantipriset å potatis visserligen sakna betydelse för omfattningen av årets potatisskörd. Emellertid kan såsom motionärerna framhållit ett höjt garantipris få betydelse för potatisens lagring och skötsel under vintern. Om livsmedelsläget i vårt land eller våra grannländer blir sådant att största möjliga del av årets potatisskörd bör bevaras för direkt konsumtion, kan därför enligt utskottets mening ett höjt garantipris vara befogat. Med hänsyn härtill förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t, när förhållandena under hösten kunna bättre överblickas, tager denna sak under förnyad omprövning.

Beträffande *brödsädsregleringen* har departementschefen anslutit sig till livsmedelskommissionens och svenska spannmålsaktiebolagets uppfattning, att man borde räkna med det nuvarande regleringssystemets med fasta successivt stigande priser bibehållande. Enligt spannmålsbolagets uppfattning vore emellertid ett inlösningsförfarande den ur regleringssynpunkt mest tilltalande formen för stödjande av brödsädsmarknaden. Ett definitivt ställningstagande i valet mellan de två systemen skulle enligt vad departementschefen uttalat kunna anstå till hösten.

I nuvarande läge med relativt små spannmålslager synes det även utskottet naturligt att bibehålla nuvarande regleringssystem. Härför talar också den omständigheten, att systemet särskilt för innehavare av mindre jordbruk torde ställa sig något fördelaktigare än ett regleringssystem med inlösningsförfarande. Å andra sidan delar utskottet spannmålsbolagets uppfattning, att inlösningsförfarandet är den ur regleringssynpunkt mest tilltalande formen för stödjande av brödsädsmarknaden, varför i ett ändrat försörjningsläge en återgång till detta förfarande kan övervägas.

Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida den nuvarande prisskillnaden å vete och råg borde bibehållas. Även om vissa skäl otvivelaktigt kunna an dragas för borttagandet av denna skillnad, måste å andra sidan enligt utskottets uppfattning framhållas, att med hänsyn bland annat till skulnaden i näringsvärde mellan dessa produkter ett något högre pris å vete framträder som naturligt. Skulle det emellertid visa sig att odlingen av råg med nuvarande pris icke skulle motsvara efterfrågan, synes en prisjustering böra övervägas.

Rörande *fodermedelsregleringen* och *konstgödselregleringen* vill utskottet, i anslutning till det förut anförda, framhålla att, därest tillgången på oljekraftfoder under nästa regleringsår skulle bliva större än under det sist förflutna året, man i första hand bör beakta det mindre jordbrukets behov av ökad tillgång på denna vara. Även i övrigt synes det mindre jordbrukets behov av produktionsmedel böra beaktas i all möjlig utsträckning.

Departementschefen har föreslagit, att medel även under nästa budgetår ställas till förfogande för *särskilda åtgärder till stöd åt jordbruket i Norrland*. För dessa stödåtgärder, som avse även vissa delar av Dalarna och Värmland, torde som departementschefen föreslagit liksom under senare år böra upptagas ett belopp av 900 000 kronor. Utskottet vill icke motsätta sig att jämväl för nästa budgetår medel ställas till förfogande av de för produktionsfrämjande åtgärder i Norrland anvisade till den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna studiegårdsverksamheten i Norrland. Departementschefens förslag, att medel ställas till förfogande för fortsättande av i propositionen omnämnda inspektion över klassificering av kött m. m., arbeten för ogräsets bekämpande och förenklad kontroll av utsädespotatis, liksom ock till de förordade åtgärderna för försäljning av ogrässpurtor till nedsatt pris, för undersökningen över olika fosforhaltiga mineralfoders lämplighet och värde för nötkreatur samt för undersökningar över arbetsförhållandena inom kökssväxtodling, fruktodling, blomsterodling och fröodling, biträdas av utskottet.

Kostnaderna för de föreslagna regleringsåtgärderna ha i propositionen beräknats till 126 000 000 kronor. Av denna summa belöpa 59 500 000 kronor på producentbidrag och lokala differentieringsbidrag för mjölk, 54 300 000 kronor på mjölkpristillägg, 8 500 000 kronor på särskilda mjölkbidrag såsom merfraktbidrag m. m., 500 000 kronor på pristillägg för lantsmör samt 3 000 000 kronor på diverse kostnader. Som utskottet förut framhållit skulle den av utskottet ifrågasatta höjningen av pristillägg för lantsmör medföra en uppräknig av det därför avsedda beloppet med i runt tal 200 000 kronor. En sådan uppräknig torde emellertid icke nödvändiggöra höjning av det av Kungl. Maj:t till Prisreglerande åtgärder för på jordbrukets område för nästa budgetår äskade anslaget. Nämnda anslag synes alltså för nästa budgetår böra upptagas med 126 000 000 kronor. Som framgår av departementschefens uttalande erfordras icke för nästa budgetår några medel för Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. I propositionen till årets riksdag nr 297 har till förmalningsersättningar äskats ett belopp av 40 000 000 kronor.

I den mån departementschefens anförande och förslag icke i det föregående berörts, har utskottet saknat anledning till erinran däremot.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förvarande proposition

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i det föregående angivna riktlinjer;

dels ock till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 126 000 000 kronor;

B. att följande motioner, nämligen I: 397 och II: 605, I: 398 och II: 612, I: 399 och II: 610 samt I: 400 och II: 611, må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 19 juni 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Alfred Andersson, Gabrielsson, Jacob Hansson, friherre Beck-Friis, Svedberg, Jonsson* och *Sundelin*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i *Tungelsta*, *Gustafson* i *Vimmerby*, *Ericsson* i *Sörsjön*, *Mäler*, *Gustafson* i *Dädesjö*, *Jacobson* i *Vilhelmina*, *Svensson* i *Ljungskile* och *Nilsson* i *Göingegården*.